

Nr 34

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upplåtande av kyrkorum i vissa fall dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 april 1963 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 149, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

om upplåtande av kyrkorum i vissa fall

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kyrkorum, som invigts för svenska kyrkans gudstjänst och som vårdas av församling, må på de villkor och i den ordning som nedan sägs tillfälligt upplåtas för annat ändamål än gudstjänst och därmed jämförlig förrättning.

2 §.

Sådan upplåtelse må beslutas endast under villkor

a) att den icke hindrar eller försvårar bruket av kyrkorummet för gudstjänst, annan på präst ankommande förrättning eller kyrkans verksamhet i övrigt;

b) att den icke innebär något som strider mot kyrkorummets helgd eller kyrkans ordning;

c) att det kan tagas för visst, att kyrkorummet och dess inventarier skola behandlas med aktsamhet och pietet.

Beträffande villkor för upplåtelse i fall, som omfattas av denna lag, av kyrkorum för jordfästning i annan ordning än kyrkans gäller, i stället för vad i första stycket sägs, vad som stadgas i lagen om jordfästning.

3 §.

På kyrkorådet i församlingen ankommer att besluta om upplåtelse som avses i denna lag; dock må rådet uppdraga åt kyrkoherden eller åt avdelning av rådet, i vilken kyrkoherden ingår, att besluta på rådets vägnar.

Tillkommer beslutanderätten icke kyrkoherden ensam och deltagar han icke i handläggningen av ärende, som avses i denna lag, skall han såvitt möjligt erhålla tillfälle yttra sig, innan ärendet avgöres.

I annexförsamling, där i kyrkoherdens ställe annan präst förordnats att vara ledamot av kyrkorådet, skall vad nu sagts gälla den till ledamot av rådet förordnade prästen.

4 §.

Talan mot kyrkorådets beslut föres genom besvär hos domkapitlet.

Har beslutet fattats i strid mot den mening, som uttalats av kyrkoherden eller präst, som sägs i 3 § tredje stycket, äger denne anföra besvär.

Över domkapitlets beslut må klagan ej föras.

5 §.

Beslut, som meddelats på grund av denna lag, skall utan hinder av anförda besvär lända till efterrättelse, om ej domkapitlet annorlunda förordnar.

6 §.

Denna lag äger icke tillämpning beträffande domkyrka, som står under egen förvaltning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

I samband med propositionen har utskottet behandlat tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

dels likalydande motionerna I: 758 av fröken *Andersson* och herr *Andersson, Torsten*, och II: 918 av herr *Hedin m. fl.*,

dels motionen II: 908 av herr *Alemyr* och fru *Svensson*.

För yrkandena i motionerna samt de skäl motionärerna anført till stöd därför lämnas redogörelse i det följande.

Inledning

Frågorna om vem som bör äga besluta om kyrkas användning för olika ändamål och om vilka principer som bör ligga till grund för beslut i sådana ärenden har under senare tid upprepade gånger ställts under debatt. Bland annat har dessa frågor aktualiserats i samband med den nyss genomförda översynen av församlingsstyrelselagstiftningen.

I sitt betänkande »Församlingslag» (SOU 1957:15) förklarade församlingsstyrelsekommittén sig finna det naturligt, att pastor i församlingen tillerkändes

rätt att förfoga över kyrkorummet för gudstjänsthållningen i församlingen och alla särskilda på honom ankommande kyrkliga förrättningar, samt föreslog därför, att denna pastors rätt närmare reglerades genom särskild lagstiftning. Enligt kommitténs förslag till församlingslag skulle det ankomma på kyrkorådet att leda förvaltningen av församlingens angelägenheter och förvalta lokalkyrkans och församlingens egendom. Denna bestämmelse ville kommittén ge bl. a. den innebörden, att det i princip skulle tillkomma rådet att bestämma om kyrkorummets upplåtande för andra än tidigare nämnda prästerliga förrättningar. Rådet var dock enligt vanliga kommunalrättsliga regler bundet av vad församlingens representativa organ kunde besluta samt måste vidare visa tillbörlig hänsyn för den helgd, som tillkom kyrkorummet såsom ett för svenska kyrkans gudstjänster invigt rum.

Vid betänkandets remissbehandling fick kommitténs förslag i förevarande del ett negativt mottagande av så gott som alla kyrkliga remissinstanser. Också flera icke-kyrkliga myndigheter ställde sig avvisande till det.

I propositionen 1961:70 med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m. erinrade föredragande departementschefen om att kyrkomöteskommittén i sitt betänkande »Kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter m. m.» (SOU 1955:47) å sin sida framhållit, att det vid en blivande kodifiering av kyrkolagen förtjänade att övervägas om inte lagstiftning om kyrkas upplåtande för utomkyrkliga ändamål borde komma till stånd, i samband varmed även borde regleras vem som äger beslutanderätt i dessa frågor.

För egen del fann departementschefen vägande invändningar vara gjorda mot församlingsstyrelsekommitténs ståndpunkt i frågan. Vid närmare granskning ansåg han den inte vara hållbar. Spörsmålet fick anses ha sådan kyrkorättslig anknytning, att det inte kunde regleras i en ny församlingsstyrelselag. Emellertid ansåg departementschefen det vara av vikt, att lagstiftning om kyrkorummets upplåtande för andra än kyrkliga ändamål kom till stånd och att därvid också fastslogs, vem som äger besluta om upplåtandet. Departementschefen förklarade sig därför avse att i annat sammanhang framlägga förslag om sådan lagstiftning. Han omnämnde slutligen, att en promemoria i ämnet upprättats inom ecklesiastikdepartementet och att denna varit föremål för remissbehandling.

Departementschefens uttalande föranledde inte någon erinran från riksdagens sida (KU 1961:16, rskr 342).

Den av departementschefen omnämnda promemorian, som upprättats inom ecklesiastikdepartementets lagbyrå och daterats den 30 juni 1959, innehåller förslag till lag om kyrkas upplåtande för annat än kyrkligt ändamål.

Över promemorian har efter remiss yttrande avgivits av kammarkollegiet, samtliga domkapitel, länsstyrelserna i Malmöhus, Örebro och Västernorrlands län, Svenska kyrkans diakonistyrelse, styrelserna för Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska prästförbundet och Svenska pastoratens riksförbund ävensom av Kyrkomusikernas riksförbund.

Sedan det i promemorian framlagda lagförslaget ytterligare överarbetats inom ecklesiastikdepartementet, har lagrådets utlåtande över detsamma inhämtats, varefter vissa ytterligare jämkningar av förslaget vidtagits.

Nuvarande rättsläge

Kyrkorådet utgör det centrala organet för förvaltningen av den egendom som tillhör församlingen eller lokalkyrkan. I denna egenskap har kyrkorådet inte bara att befatta sig med de med förvaltningen sammanhängande ekonomiska frågorna utan också att föfoga över egendomen, och till denna befogenhet hör bland annat att bestämma om egendomens upplåtande. Såvitt gäller upplåtelse av själva församlingskyrkan föreligger emellertid enligt rådande uppfattning vissa inskränkningar i kyrkorådets befogenheter; sålunda anses det i princip ankomma på pastor och inte på kyrkorådet att bestämma rörande dispositionen av kyrkorummet. Med pastor har i förevarande hänseende av ålder avsetts kyrkoherden. Numera torde dock i allmänhet — åtminstone i vad angår annexförsamling — därmed förstås till lokalkyrkan genom tjänstgöringsföreskrifter särskilt knuten präst.

Det torde vara självfallet att kyrkas användande för gudstjänst och andra kyrkliga förrättningar, vilka det åligger prästerskapet i församlingen som en tjänsteplikt att fullgöra, inte kan vara beroende av något medgivande från församlingens sida. Vidare finns stadganden om kyrkas upplåtande vid s. k. borgerlig begravning i 10 § lagen den 25 oktober 1957 om jordfästning m. m. Där stadgas sålunda, att för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans må kyrkorum upplåtas, »om särskilda skäl därtill äro».

Frågan om kyrkas upplåtande för andra fall än det nämnda är inte reglerad genom några uttryckliga bestämmelser. Enligt hävdvunnen sed upplåtes emellertid kyrka även för andra än de i jordfästningslagen avsedda förrättningarna liksom för åtskilliga andra sammankomster, oavsett om ändamålet med förrättningen eller sammankomsten ansetts vara av religiös karaktär eller vara av mera allmänt kulturell eller social natur.

Bestämmelser om vem som äger besluta om kyrkas upplåtande i de särskilda fallen saknas för närvarande över huvud taget. Pastors allmänt antagna rätt att disponera över kyrkan grundas enbart på hävd och sedvänja. Att denna hävd har mycket gamla rötter kan i viss mån utläsas av landskapslagarnas kyrkobalkar. 1686 års kyrkolag innehåller däremot inte några bestämmelser, varav närmare ledning kan hämtas. Den kyrkokommunala reglering, som genomfördes med 1800-talets sockenstämmo- och kyrkostämmoförordningar, torde inte ha inneburit någon förändring i pastors befogenheter beträffande kyrkorummet. Förarbetena lämnar inte något besked och uttalandena i rättslitteraturen från denna tid är inte helt entydiga; i allmänhet torde de få tolkas så, att någon ändring inte inträtt.

I den nya lagen om församlingsstyrelse, som trätt i kraft den 1 januari i år, har kyrkorådets uppgifter bl. a. angivits vara att leda förvaltningen av församlingens angelägenheter samt att handha församlingens drätsel och därvid självt förvalta kyrkans och församlingens egendom, i den mån inte sådan förvaltning uppdragits åt annan nämnd eller eljest tillkommer annan.

Särskilda stadganden om förvaltning av kyrka är meddelade i flera författningar, utfärdade i administrativ väg. Sålunda stadgas i 31 § kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet (SFS 1960: 689) att kyrkobyggnad inte utan Kungl. Maj:ts medgivande får tagas i bruk för annat än det därmed avsedda ändamålet. Därmed torde avses fall, då kyrkorummet varaktigt skall brukas för annat ändamål än kultens utövande.

Den sedvanerätt som av ålder gäller i fråga om pastors befogenhet att bestämman om kyrkas upplåtande har således som förut nämnts inte något omedelbart stöd i särskilt författningsstadgande. Pastors dispositionsrätt beträffande kyrkan får emellertid i vissa hänseenden anses obestriddig och i andra allmänt erkänd. Endast i de fall kyrka upplåtes för utomkyrkliga ändamål torde en viss oklarhet föreligga.

Det nu anförda avser i första hand församlingskyrkorna. Beträffande domkyrkorna är rättsläget något annorlunda. Enligt kyrkolagen 24 kap. 4 § har biskoparna att, »tillika med konsistorium, låta sig vårda om domkyrkornas inkomster, inventarier, jord, gårdar, hus, byggnader, penningar, räkenskap och vad helst dem angår». Under biskopen och domkapitlet handhas, jämlikt 26 kap., det närmare bestyret med vården om domkyrkan och dess inventarier av domkyrkosysslomannen. Beträffande domkyrka är det alltså särskilda kyrkliga organ, som har ansvaret för vården och förvaltningen.

Vad slutligen angår andra kyrkorum än sådana som är invigda för gudstjänst-ändamål — varvid begravningskapellen främst kommer i blickpunkten — får som allmän regel anses gälla att bestämmanderätten häröver tillkommer kyrkorådet på grund av stadgandena i församlingsstyrelselagen.

Ytterligare uppgifter rörande det nuvarande rättsläget, bl. a. en redogörelse för ett avgörande i regeringsrätten, i vilket spörsmålet om dispositionsrätten över kyrka i fråga om visst gudstjänstämål behandlades och vilket föregicks av yttrande av kammarkollegiet, återfinnes i propositionen under ovanstående rubrik.

Beträffande frågans tidigare behandling vid riksdag och kyrkomöte m. m. får utskottet hänvisa till propositionen s. 10—14. Närmare redogörelse för kyrkomöteskommitténs och församlingsstyrelsekommitténs ovan berörda betänkanden, såvitt de avser hithörande frågor, ävensom redogörelse för remissyttranden över sistnämnda kommittés betänkande lämnas i propositionen å s. 14—19, vartill utskottet får hänvisa. För huvuddragen i departementspromemorian redogöres å s. 19—21 i propositionen.

Remissyttrandena över departementspromemorian

Samtliga domkapitel utom domkapitlet i Lund, majoriteten av kammarkollegiet (tre ledamöter), diakonistyrelsen, Svenska prästförbundet samt Svenska pastoratens riksförbund avstyrker helt eller delvis den föreslagna lagstiftningen eller ställer sig på väsentliga punkter kritiska till den utformning förslaget erhållit.

En klart positiv inställning till den föreslagna lagstiftningen intar domkapitlet i Lund, kammarkollegiets minoritet (två ledamöter) och samtliga andra icke-kyrkliga remissinstanser eller länsstyrelserna i Malmöhus, Örebro och Väster-norrlands län samt Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Inom tre av domkapitlen har reservanter uttalat sig för att den föreslagna lagstiftningen genomföres.

Närmare redogörelse för de avgivna remissyttrandena lämnas å s. 21—25 i propositionen.

Föredraganden

Föredraganden, statsrådet af Geijerstam, anförde vid lagrådsremissen beträffande behovet av lagstiftning på förevarande område samt beträffande lagförslagens huvudgrunder följande:

»Såsom framgått av den lämnade redogörelsen har frågan om villkoren för upplåtande av kyrkorum och vem som bör få besluta om sådant upplåtande diskuterats i skilda sammanhang. Särskilt har diskussionen rört hithörande problem, då det gäller upplåtelse av kyrkorummet för andra än kyrkliga ändamål. Såväl i riksdagsdebatter som i utredningsbetänkanden har framhållits det önskvärda i att spørsmålet bringas till en lösning. När förslaget till den nya församlingsstyrelselagen förelades riksdagen uttalade också föredragande departementschefen, att han ansåg det vara av vikt att lagstiftning om upplåtande av kyrkorummet för andra än kyrkliga ändamål kom till stånd och att därvid också fastslogs, vem som äger besluta om upplåtandet. Ännu så sent som år 1961 behandlades i riksdagen motioner, i vilka ånyo påyrkades en författningsmässig reglering av beslutanderätten i ärenden av förevarande slag. Vid remissbehandlingen av den inom ecklesiastikdepartementet upprättade promemorian har visserligen från några myndigheters sida ifrågasatts behovet av lagstiftning på området. Med hänsyn till vad nu sagts finner jag ett väl dokumenterat behov föreligga att hithörande problem klarlägges och att frågan blir löst genom lagstiftning. Som jag strax skall utveckla bör denna lagstiftning begränsas till att avse upplåtelse för andra än kyrkliga ändamål.

Det nuvarande rättsläget — som inte är entydigt och huvudsakligen grundar sig på sedvana — kan i korthet beskrivas så, att kyrkoherden ensam torde äga besluta om kyrkans användning för gudstjänständamål och annan kyrklig verksamhet, vilken prästerskapet i församlingen utövar. Kyrkoherden torde vidare få besluta om upplåtande för annat ändamål såväl då detta är kyrkligt men lig-

ger vid sidan om prästerskapets ämbetsgöromål eller annan verksamhet inom församlingsangelägenheternas ram som då det är av icke-kyrklig karaktär. I sådana fall fordras medgivande också av kyrkorådet, som har att besluta beträffande de kostnader som upplåtelsen föranleder. Såsom kammarkollegiet sammanfattat rättsläget härvidlag, torde både kyrkoherden och kyrkorådet i dessa fall ha vetorätt, och båda har befogenhet att uppställa villkor i samband med att upplåtelse medges.

Kyrkoherdens rätt att bestämma över kyrkorummet för den av prästerskapet utövade religiösa verksamheten inom församlingen har bekräftats i rättspraxis. Jag syftar härvid på det tidigare omnämnda avgörandet av regeringsrätten, i vilket fastslagits kyrkoherdens rätt att för gudstjänständamål förfoga över kyrkorummet. Detta utslag torde vidare ge vid handen, att kyrkoherden principiellt har beslutanderätt även vid upplåtelse av kyrkorummet för gudstjänständamål till sammanslutning som står utanför församlingsorganisationen, även om kyrkorådet som jag nyss anfört från kyrkligt-ekonomiska synpunkter har bestämmanderätt beträffande kostnader, som föranledes av upplåtelsen, och vad därmed äger samband.

Någon ändring i denna ordning för upplåtande av kyrkorummet för kyrkliga ändamål har inte ifrågasatts. Sålunda har varken i församlingsstyrelsekommitténs betänkande, i departementspromemorian eller i remissyttranden över dem föreslagits någon ändring i vad som enligt sedvanerätt anses gälla om kyrkoherdens befogenhet i sådana hänseenden, även om man måhända kan urskilja något olika meningar om vad som vid en avgränsning skall höra till kyrkliga ändamål. Jag vill härvid särskilt betona, att församlingsstyrelsekommittén i denna del inte ifrågasatt kyrkoherdens rätt att förfoga över kyrkorummet, utan allenast ansett, att den bör komma till uttryck i författningsbestämmelser.

Jag hyser även för egen del den uppfattningen, att anledning inte föreligger att i nu berörda avseenden införa en ny ordning. Vid mitt ställningstagande förutsätter jag emellertid, att denna kyrkoherdens befogenhet endast avser upplåtelse av kyrkorummet för gudstjänst eller därmed jämförlig religiös kulthandling. I sådana fall måste rent religiösa synpunkter vara avgörande och då torde kyrkoherden bäst kunna bedöma, om kyrkorummet bör kunna upplåtas för ändamålet i fråga. En annan sak är att hithörande frågor självfallet bör avgöras i en generös ekumenisk anda. Jag vill härvid anknyta till biskopsmötets uttalande år 1948, att biskoparna borde var och en i sitt stift för prästerna framhålla det angelägna i att frågor om upplåtelse av kyrkorummet för annat ändamål än gudstjänst behandlades med grannlagenhet och förståelse och det önskvärda i att de i tveksamma fall rådgjorde med biskopen. Detta uttalande finner jag ha aktualitet även för här avsedda fall, och tillämpningen i frågor om upplåtelse bör uppmärksammas av biskoparna. Pastors beslut i ärende rörande upplåtande av kyrkorum torde för övrigt — såsom första lagutskottet vid 1950 års riksdag uttalat — kunna överklagas till domkapitlet.

Även om det alltså torde finnas anledning att inom kyrkan följa utvecklingen, anser jag inte tillräckliga skäl föreligga att — såsom församlingsstyrelsekommittén tänkt sig — i författning reglera kyrkoherdens befogenheter då det gäller dispositionen av kyrkorummet för kyrkligt ändamål. Jag vill understryka, att under begreppet kyrkligt ändamål, sådant jag här sökt bestämma det, inte kan anses falla profana förrättningar även om de till sin karaktär har anknytning till motsvarande kyrkliga, exempelvis borgerlig begravning efter en ordning utan religiösa inslag.

Av vad jag nu anfört följer alltså, att jag ansluter mig till kyrkomöteskommitténs i departementspromemorian biträdda uppfattning, att lagstiftningen på området bör innehålla regler om upplåtande av kyrkorummet för andra än kyrkliga ändamål. Detta uttryck bör bestämmas med utgångspunkt i det nyss sagda om dispositionen över kyrkorummet för gudstjänst och därmed jämförliga förrättningar. Härmed torde tillräckligt tydligt ha angivits lagens tillämpningsområde.

Vad så angår frågan till vilka utomkyrkliga ändamål upplåtelse bör kunna ske, kan jag i allt väsentligt ansluta mig till den i promemorian uttalade åsikten att allmängiltiga regler som ger uttömmande besked härutinnan torde vara svåra att ställa upp. Som det sägs i promemorian torde det ändå kunna antagas, att tillämpningen kommer att ske med förståelse för de önskemål som anmäler sig. Jag finner därför inte något egentligt behov föreligga av en sådan reglering. Det torde vara tillfyllest att genom lagstiftningen skapas garantier för att vissa för kyrkan betydelsefulla förhållanden i tillbörlig grad blir beaktade. I promemorian har framhållits, att som villkor för upplåtelse bör gälla, att upplåtelsen inte hindrar eller försvårar den till kyrkorummet knutna kyrkliga verksamheten samt att kyrkorummets helgd och kyrklig ordning inte löper risk att trädas för nära. Vidare måste kunna förutsättas, att kyrkorummet och dess inventarier kommer att behandlas med tillbörlig aktsamhet. De i promemorian föreslagna villkoren för upplåtelse har vid remissbehandlingen genomgående godtagits eller lämnats utan erinran. Jag finner förslaget väl genomtänkt och ägnet att skapa tillräckliga garantier för att den kyrkliga verksamheten inte hindras eller försvåras eller kyrkorummets karaktär av för kulthandlingar invigt rum kränkes. Till den närmare utformningen av villkoren får jag återkomma i specialmotiveringen till lagförslaget.

I promemorian har — i överensstämmelse med den mening församlingsstyrelsekommittén omfattat — föreslagits, att kyrkorådet tillägges befogenhet att upplåta kyrkorummet för ändamål, som avses i den förordade lagstiftningen. De vid remissbehandlingen gjorda invändningarna mot detta förslag finner jag inte vara bärande. Jag får erinra om att redan enligt nu gällande ordning kyrkorådet har viss medbestämmanderätt och kan ställa villkor för upplåtelse. I sammanhanget

måste också beaktas att kyrkorådet genom den nya församlingsstyrelselagen givits en central och stärkt ställning inom församlingen såsom dess styrelse. Det torde ej heller kunna ifrågasättas, att det lekmannainflytande som här utövas inte skulle ske under tillbörligt ansvar för religiösa värden. Det är vidare enligt min mening ett felaktigt betraktelsesätt att ställa kyrkoherden och kyrkorådet i ett slags motsatsförhållande till varandra i hithörande frågor. Tvärtom delar, såsom domkapitlet i Lund framhållit, kyrkoherden och lekmännen inom kyrkorådet ansvaret för det grannliga bedömandet av frågorna. Över huvud taget torde på goda grunder kunna förutsättas — såsom också uttalats vid remissbehandlingen — att samtliga kyrkorådets ledamöter genom sitt intresse för den kyrkliga verksamheten också har en stark känsla för kyrkorummets helgd. Jag finner till följd av det sagda kyrkorådet vara väl ägnat att fylla uppgiften att tillvarata de religiösa intressenas särart, då det i ärenden av förevarande slag har att taga ställning till berättigade allmänna kulturella eller sociala intressen. Härtill kommer ytterligare några omständigheter, som enligt min mening bör beaktas i sammanhanget.

Såsom tidigare framhållits torde nuvarande rättsläge innebära, att såväl kyrkoherden själv som kyrkorådet har vetorätt mot upplåtelse. Jag har för avsikt att föreslå en ordning, enligt vilken kyrkoherden skall få uttrycklig rätt att besvära sig hos domkapitlet över beslut som fattats i strid mot hans mening. Vidare ämnar jag förorda bestämmelser, som garanterar att kyrkoherden får deltaga i beslutet. Det torde kunna förutsättas, att frågor av hithörande slag i det alldeles övervägande antalet fall kommer att lösas i fullt samförstånd och att kyrkorådet, inte minst av praktiska skäl, kommer att som regel delegera beslutanderätten till antingen kyrkoherden ensam eller till kyrkoherden och kyrkvårdarna. Den tillämnade ordningen torde vid sådana förhållanden inte komma att väsentligt avvika från vad som nu anses gälla.

Med hänsyn till det anförda finner jag vissa remissinstansers farhågor för att religiösa synpunkter inte skulle tillräckligt beaktas vid upplåtelser varom nu är fråga överdrivna. Här liksom i andra sammanhang bör alltså kyrkorådet kunna ge uttryck för församlingsviljan. Självfallet prövar kyrkorådet liksom i förekommande fall kyrkoherden fråga om upplåtelse av kyrkorum under ämbetsansvar.

Vad slutligen angår den i promemorian berörda frågan om lagstiftningens konstitutionella natur finner jag med hänsyn till den centrala ställning kyrkorummet intager i det kyrkliga livet, att lagstiftningen bör tillkomma under medverkan av kyrkomöte i den ordning § 87 mom. 2:o regeringsformen föreskriver. Detta överensstämmer med den mening som uttalats av kyrkomöteskommittén och som understrukits i flera remissyttranden över departementspromemorian.»

Motivering till de särskilda paragraferna i det framlagda lagförslaget återfinnes å s. 29—35 i propositionen.

Lagrådet

Lagrådet har i avgivet utlåtande förordat viss redaktionell ändring av 1 § och rubriken i det remitterade förslaget men i övrigt lämnat detsamma utan erinran.

Motionerna

I likalydande motionerna I: 758 och II: 918 yrkas avslag å propositionen. Motionärerna anför till stöd härför följande:

Föreliggande fråga är av mycket ömtålig natur. Gällande kyrkoinvigningsritual i kyrkohandbokens tionde kapitel ger en klar och entydig ändamålsbestämning för kyrkorummet. Detta framhålles också av kyrkolagsutskottet vid 1957 års kyrkomöte: »Kyrkan är invigd. Därmed har den blivit avskild till att vara ett rum för kyrkans gudstjänster och övriga kulthandlingar och därigenom har en gräns blivit angiven, när det gäller kyrkorummets användning till andra ändamål.» Kyrkolagsutskottet framhåller vidare, att pastors rätt att upplåta kyrkorummet utgör »en garanti för en kyrklig bedömning». Inom de vidaste kretsar av vårt folk finns också en stark känsla för kyrkorummets helgd. Avgörande för bedömningen av föreliggande fråga måste, enligt undertecknades mening, framför allt vara den hänsyn som måste visas det för sakrala ändamål invigda kyrkorummet och den menighet som där samlas till gudstjänst. Religionsfrihetslagen bör också få vara ett skydd för kyrkofolket och dess gudstjänstrum.

Propositionen avser endast att reglera kyrkoupplåtelsen för annat än kyrkligt ändamål, men härvidlag kommer, såsom också remissinstanser påpekat, svåra gränsdragningsproblem att aktualiseras, och tillämpningen av lagen kommer i stort sett att bli beroende av den inställning som råder inom det kyrkoråd som vid en viss tidpunkt fungerar. Redan nu föreligger en viss praxis, och kyrkorummet upplåtes för exempelvis nationella högtider och konserter av seriös karaktär. Trots att numera samlingslokaler står till förfogande i större utsträckning än tidigare, förekommer alltså tillfällen då det ter sig naturligt att ta kyrkorummet i anspråk. I de ytterligt få fall där pastor icke handlagt sådant ärende med gott omdöme har möjlighet funnits att vinna rättelse genom besvär.

Samtliga domkapitel, utom ett, och flera andra remissinstanser har avstyrkt den föreslagna lagstiftningen. Den nuvarande ordningen har i stort sett fungerat tillfredsställande. Både hänsynen för kyrkorummets helgd och rent praktiska skäl talar för att denna ordning bibehålles. Beslut måste i många fall fattas med kort tidsutdräkt.

Uti motionen II: 908 yrkas, att propositionen måtte bifallas med den ändringen i 3 § lagförslaget att den däri öppnade möjligheten för kyrkorådet att uppdraga åt kyrkoherden att besluta å rådets vägnar utgår.

Till stöd för sitt yrkande anför motionärerna, att den i nuvarande rättsläge godtagna rättigheten för pastor att ensam bestämma över disposition av kyrkorummets inneburet betydande olägenheter på grund av de konflikter som på många håll uppstått genom vederbörandes ovilja att till andra än kyrkliga ändamål upplåta kyrkorum. Dessa erfarenheter motiverar, enligt motionärerna, krav på att utestänga pastor från rättigheten att ensam besluta angående kyrkorummets disposition.

Utskottet

Genom förevarande proposition framlägges förslag till lagstiftning om upplåtande av kyrka för annat ändamål än gudstjänst och därmed jämförlig för rättning. Sådan upplåtelse föreslås få ske under villkor att den till kyrkan knutna verksamheten icke hindras eller försvåras. Enligt förslaget får vidare upplåtelse icke strida mot kyrkorummets helgd eller svenska kyrkans ordning. Rätten att besluta om upplåtelse av kyrka för de ändamål, som regleras genom den föreslagna lagen, skall tillkomma kyrkorådet, vilket dock skall äga delegera sin beslutanderätt till antingen kyrkoherden ensam eller till avdelning av kyrkorådet, i vilken kyrkoherden ingår.

Det sålunda framlagda förslaget grundas på en inom ecklesiastikdepartementet utarbetad promemoria. Denna har varit föremål för remissbehandling.

I de likalydande motionerna I: 758 och II: 918 hemställes, att riksdagen måtte avslå propositionen, medan uti motionen II: 908 yrkas att riksdagen måtte antaga det framlagda förslaget med den ändringen att den i 3 § första stycket föreslagna möjligheten för kyrkorådet att överlämna till kyrkoherden ensam att besluta om kyrkas upplåtande utgår.

Genom det nu framlagda lagförslaget har ett tidigare i huvudsak oreglerat område blivit föremål för lagstiftning. Av hithörande frågor är allenast den om kyrkas upplåtande för borgerlig begravning reglerad i författning. Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen har frågan om villkoren för kyrkorums upplåtande och vem som bör få besluta om sådant upplåtande diskuterats i skilda sammanhang och vid olika tillfällen. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att fastare regler skapas på detta område, där oklarhet i många hänseenden rått.

Av vad som anföres i motionerna I: 758 och II: 918 synes framgå att motionärernas huvudsakliga skäl mot den föreslagna lagstiftningen är farhågor för att den icke skall lämna en betryggande garanti för att upplåtande av kyrka för de med lagförslaget avsedda ändamålen skall ske med tillbörlig hänsyn till kyrkorummets helgd och den gudstjänstbesökande menighetens uppfattning i hithörande frågor.

I anledning härav får utskottet understryka, att i den föreslagna lagen klart anges, att upplåtelse icke får ske, därest denna skulle strida mot kyrko-

rummets helgd. Enligt utskottets mening finnes ej heller anledning betvivla att kyrkorådens ledamöter äger insikt om och har förståelse för de religiösa intressen som bör beaktas och för den pietet som bör visas i förevarande sammanhang. Över huvud taget torde det hos allmänheten finnas en stark känsla för just kyrkorummets helgd. Därtill kommer att den speciella sakkunskap som kan vara erforderlig för ifrågavarande bedömanden är tillförsäkrad genom lagens föreskrifter att kyrkoherden, som är självskriven ledamot av kyrkorådet, skall deltaga i besluten eller, i förekommande fall, såvitt möjligt erhålla tillfälle att yttra sig. Anmärkas må jämväl att kyrkoherden enligt förslaget äger självständig rätt att klaga över beslut varom här är fråga och att sådan talan har karaktären av förvaltningsbesvär, varigenom de skäl som ligger till grund för beslutet kan prövas i sak utan inskränkning. Enligt utskottets uppfattning kan de i förevarande motioner uttalade farhågorna icke anses grundade.

Under remissbehandlingen av det i promemorian framlagda förslaget har som skäl mot lagstiftning i enlighet med de i promemorian uppdragna riktlinjerna anförts bl. a. den omständigheten att gränsdragningen mellan de upplåtelser, över vilka pastor har att bestämma och de, beträffande vilka kyrkorådet har att fatta beslut, kan komma att vålla svårigheter. Samma synpunkt kommer till uttryck i nyssnämnda motioner. I det till lagrådet remitterade förslaget stadgades, att lagen skulle äga tillämpning å upplåtelse »för annat än kyrkligt ändamål». I anslutning därtill uttalade föredraganden att med nämnda uttryck skulle förstås gudstjänst och därmed jämförlig förrättning. Sedan lagrådet uttalat, att det i förslaget använda uttrycket icke syntes tillräckligt klart, har detta i det slutligen framlagda förslaget ersatts med »för annat ändamål än gudstjänst och därmed jämförlig förrättning». Enligt föredraganden vore under detta uttryck att hänföra exempelvis begravning eller vigsel vare sig den skedde enligt svenska kyrkans eller annat trossamfunds ritual men däremot icke förrättning utan religiöst inslag. På grund av den avfattning det framlagda förslaget sålunda fått och med hänsyn till nämnda uttalande anser utskottet, att någon egentlig svårighet icke torde föreligga att i det enskilda fallet bestämma lagens tillämpningsområde.

I motionen I:908 uttalas slutligen betänkligheter mot den i förslaget lämnade möjligheten för kyrkorådet att delegera sin beslutanderätt i hithörande frågor till vederbörande kyrkoherde ensam. Härutinnan må framhållas att, därest kyrkoherdens bedömningar i hithörande frågor skulle visa sig icke stå i överensstämmelse med kyrkorådets uppfattning, detta kan taga upp frågan om delegationen till omprövning. Den av motionären förordade inskränkingen av kyrkorådets delegationsmakt kan därför icke anses erforderlig. Fastmer synes den föreslagna ordningen från praktisk synpunkt vara av värde i det att avgöranden om upplåtande av kyrka ofta måste fattas med kort tidsutdräkt och det därför kan vara lämpligt att kyrkoherden ensam kan fatta beslut i saken.

Under hänvisning till vad sålunda anförts och då utskottet ej heller i övrigt haft någon erinran mot förslaget, får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å likalydande motionerna I: 758 och II: 918 samt motionen II: 908, bifalla förevarande proposition, nr 149.

Stockholm den 14 maj 1963

På första lagutskottets vägnar:
INGRID GARDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Arvidson, Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Ferdinand Nilsson, Hilding, Wikner och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herr Landgren, fru Boman, herr Gustafsson i Borås, fröken Bergegren, herrar Johansson i Dockered och Zetterberg.

Reservation

av herr *Arvidson* och fru *Boman*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Genom förevarande proposition — — — (lika med utskottet t. o. m. tredje stycket) — — — kyrkas upplåtande utgår.

Den genom propositionen upptagna frågan är, såsom uttalas i motionerna I: 758 och II: 918, av mycket ömtålig natur. I anslutning till vad som anförts i nämnda motioner får utskottet framhålla, att det kan starkt ifrågasättas, huruvida det nu framlagda lagförslaget innefattar tillräckliga garantier för att vid de upplåtelser, som avses med förslaget, tillbörlig hänsyn kommer att visas det för sakrala ändamål invigda kyrkorummet och den gudstjänstfirande menigheten. Vidare må, såsom anmärkes i nyssnämnda motioner, beaktas att svåra gränsdragningsproblem kan uppstå i det enskilda fallet vid bestämmandet av lagens tillämpningsområde. På grund av vad sålunda andragits och då nuvarande praxis, enligt vilken vederbörande kyrkoherde har att handlägga ärenden, varom nu är fråga, i stort sett fungerat tillfredsställande, anser utskottet, att någon ändring i den hittillsvarande ordningen icke bör komma till stånd. Utskottet får därför tillstyrka att förevarande proposition lämnas utan bifall. Till följd härav bör jämväl motionen II: 908 lämnas utan bifall.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med bifall till likalydande motionerna I: 758 och II: 918, måtte avslå förevarande proposition, nr 149, samt den i anledning därav väckta motionen, nr II: 908.»